ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ରୂଢ଼ି ଓ ଲୋକବାଣୀ

୩.୧.

(କ) ଝିଅଟି ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦରୀ, ତା' ବାହାଘର ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ କେତେ ଲୋକେ ଆସିଲେ, ସେମାନେ ସବିତାକୁ ପସନ୍ଦ କଲେ। ବାହାଘର ସ୍ଥିର ହେଲା, ଶେଷରେ ଝିଅଟି ସହିତ ପୁଅଟିର ବିବାହ ହେଲା।

(ଖ) ସବିତା ଗୋଟାଏ ଚାଉଳରେ ଗଢ଼ା, ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ବର ଘର ଦେଖା ଆସିଲେ, ଝିଅଟିର ରୂପ ତାଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା, ବାହାଘର ସ୍ଥିର ହେଲା, ଶେଷରେ ପୁଅଟି ସହିତ ଝିଅଟିର ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଲା। ଉଭୟ ହାତକୁ ଦି' ହାତ ହେଲେ।

ଦୁଇଟି ଅନୁଚ୍ଛେଦକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଉ। ଅନୁଚ୍ଛେଦର ଭାବ ସମାନ, ମାତ୍ର ପ୍ରକାଶ କଳା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ। ପ୍ରଥମ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଠାରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଟି ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଓ ବୋଧଗମ୍ୟ ଲାଗୁଛି। ପ୍ରଥମ ଅନୁଚ୍ଛେଦର କେତୋଟି ବକ୍ତବ୍ୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅନୁଚ୍ଛେଦରେ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରେ କୁହାଯାଇଛି।

ଯଥା– (କ) ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦରୀ – ଗୋଟିଏ ଚାଉଳରେ ଗଢ଼ା

(ଖ) ପସନ୍ଦ କଲେ – ମନକୁ ପାଇଲା

(ଗ) ବାହାଘର ହେଲା – ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଲା

(ଘ) ବାହା ହେଲେ – ହାତକୁ ଦି'ହାତ ହେଲେ

"ଗୋଟିଏ ଚାଉଳରେ ଗଢ଼ା" ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସୁନ୍ଦରୀ / ସୁନ୍ଦର।

'ଗୋଟିଏ', 'ଚାଉଳରେ', 'ଗଢ଼ା' – କୌଣସି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ 'ସୁନ୍ଦରୀ', 'ସୁନ୍ଦର' ନୁହେଁ। କିନ୍ତୁ ତିନୋଟି ଶବ୍ଦ ଏକତ୍ର ମିଶିଗଲେ ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି 'ସୁନ୍ଦରୀ' / 'ସୁନ୍ଦର'।

କୌଣସି ଶବ୍ଦ ନିଜସ୍ୱ ଅର୍ଥ ଛାଡ଼ି, ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ମିଶି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଏହାକୁ 'ରୂଢ଼ି' କୁହାଯାଏ।

ଧାତୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗଢ଼ା ହୁଏ। ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦରୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଗଢ଼ା ହୋଇଥାଏ। ଶବ୍ଦ ତିନି ପ୍ରକାର – ରୂଢ଼, ଯୌଗିକ ଓ ଯୋଗରୂଢ଼।

ରୂଢ଼ ଶବ୍ଦ :

ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟଗତ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ, ତାହା **ରୂଢ଼** ଶବ୍ଦ। ଯଥା– କ୍ଷତ – ତ୍ରୈ + ଅ = କ୍ଷତ୍ର। 'କ୍ଷତ୍ର' ଶବ୍ଦର ପ୍ରତ୍ୟୟଗତ ଅର୍ଥ – ଯେ କ୍ଷତରୁ ତ୍ରାଣ କରେ । ମାତ୍ର ଏହାର ସାଧାରଣ ଅର୍ଥ – ଜାତି ବିଶେଷ। ସେହିପରି ଘଟ୍ + ଅ = ଘଟ। ଘଟ୍ ଧାତୁର ଅର୍ଥ – ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ମାତ୍ର ଘଟ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ପାତ୍ର।

ରୂଢ଼ି – ବି (ରୂହ–ତି) ପ୍ରସିଦ୍ଧି, ଉତ୍ପତ୍ତି, ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି – ବହିର୍ଭୂତ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶର ଶକ୍ତି।

୩.୧.୧. ରୂଢ଼ି ପ୍ରୟୋଗ :

ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦସମଷ୍ଟି ବା ଖଣ୍ଡବାକ୍ୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର।

(କ) ଅନ୍ଧାରକୁ ଟେକା ପକାଇବା।

(ଖ)   ଅରଣ୍ୟ ରୋଦନ।

ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡବାକ୍ୟ ବା (କ) ଖଣ୍ଡବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ କୌଣସି ଅନ୍ଧାରିଆ ସ୍ଥାନକୁ ଟେକା ଫୋପାଡ଼ିବା। ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି କୌଣସି ବିଷୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ ବା ଧାରଣା ଅର୍ଜନ ନ କରି କେବଳ ଅନୁମାନକୁ ଭିତ୍ତିକରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା। ଭାବଗତ ସାମ୍ୟ ଯାହା ଥାଉନା କାହିଁକି, ଏଠାରେ 'ଅନ୍ଧାରକୁ', 'ଟେକା' ଓ 'ପକାଇବା' ଶବ୍ଦ ସେମାନଙ୍କର ଆଭିଧାନିକ ବା ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିଗତ ଅର୍ଥକୁ ତ୍ୟାଗକରି ଅଲଗା ଏକ ରୂଢ଼ ଅର୍ଥକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଛନ୍ତି।

ସେହିପରି 'ଅରଣ୍ୟରୋଦନ' ଖଣ୍ଡବାକ୍ୟଟି 'ଅରଣ୍ୟ' ଓ 'ରୋଦନ'ର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିଗତ ଅର୍ଥକୁ ତ୍ୟାଗକରି 'ବୃଥା ପ୍ରୟାସ' ଅର୍ଥକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଅଛି।

ତେଣୁ କୌଣସି ବାକ୍ୟାଂଶ ମୂଳ ଅର୍ଥକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ତାହାକୁ **ରୂଢ଼ି** କୁହାଯାଏ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାରେ ଏହାର ଉଦାହରଣ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ରୂଢ଼ି ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସରସ, ସୁନ୍ଦର ହୁଏ। ଯୁଗଯୁଗରୁ ଏଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟଞ୍ଜନା ନେଇ ଫୁଟି ଉଠିଛନ୍ତି।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ରୂଢ଼ିପ୍ରୟୋଗର ତିନୋଟି ଧାରା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ।

ଯଥା :

(୧) କ୍ରିୟାହୀନ ରୂଢ଼ି (ପଦ ସଂହତିରେ କ୍ରିୟା ପଦ ନ ଥାଏ)

(୨) କ୍ରିୟାଯୁକ୍ତ ରୂଢ଼ି (ପଦ ସଂହତିରେ କ୍ରିୟା ପଦ ଥାଏ)

(୩) ତୁଳନାତ୍ମକ ରୂଢ଼ି (ପଦ ସଂହତିରେ ଉପମାବାଚକ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ)

୩.୧.୨. କ୍ରିୟାହୀନ ରୂଢ଼ି :

ଅନ୍ଧର ଲଉଡ଼ି – (ଅସହାୟର ସହାୟ)

➢ ଶ୍ରବଣ କୁମାର ବୃଦ୍ଧ ପିତାମାତାଙ୍କର ଅନ୍ଧର ଲଉଡ଼ି ଥିଲେ।

ଅନ୍ଧବୁଝାମଣା – (ଅନ୍ୟାୟ ବିଚାର)

➢ ଏ ତ ଅନ୍ଧବୁଝାମଣା ରୀତି, ମଣିଷକୁ ଯେବେ ମଣିଷ ଛୁଇଁଲା, କେଉଁବାଟେ ଯିବ ଜାତି।

ଅରଣ୍ୟରୋଦନ – (ନିଷ୍ଫଳ ପ୍ରାର୍ଥନା / ବୃଥା ପ୍ରାର୍ଥନା)

➢ ରାବଣ ନିକଟରେ ସୀତାଙ୍କର ଆକୁଳତା ଅରଣ୍ୟରୋଦନରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା।

ଅହିନକୁଳ ସମ୍ପର୍କ – (ଘୋର ଶତ୍ରୁତା)

➢ ଭାଇ ଭାଇ ମଧ୍ୟରେ ଅହିନକୁଳ ସମ୍ପର୍କ ସୃଷ୍ଟିହେବା ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେଁ।

ଅଲଣା କଥା – (ମୂଲ୍ୟହୀନ କଥା)

➢ ତାଙ୍କର ସେ ଅଲଣା କଥା ଶୁଣିବାକୁ ମୋର ବେଳ ନାହିଁ।

ଅକଲ ଗୁଡୁମ – (ବୁଦ୍ଧି ବଣାହେବା)

➢ ଓକିଲବାବୁ ମିଛ କହୁଥିବା ସାକ୍ଷୀକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ତା'ର ଅକଲ ଗୁଡୁମ କରିଦେଲେ।

ଅଳ୍ପ ବିଦ୍ୟା ଭୟଙ୍କରୀ - (ଅଳ୍ପ ଜ୍ଞାନଯୋଗୁ ଅପଦସ୍ଥ ହେବା)

➢ ଆଶୁତୋଷ ସବୁଠି ନିଜର ଆତ୍ମବଡ଼ିମା ଦେଖାଇ ଶେଷରେ ଅପଦସ୍ଥ ହେଉଛି । କଥାରେ ପରା ଅଛି, ଅଳ୍ପବିଦ୍ୟା ଭୟଙ୍କରୀ ।

ଆକାଶ କୁସୁମ – (ବୃଥା ସ୍ୱପ୍ନ)

➢ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ରାମରାଜ୍ୟ ଗଢ଼ିବାର ଆସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ପୋଷଣ କେବଳ ଆକାଶ କୁସୁମ ମାତ୍ର ।

ଆପଣା ସୁନା ଭେଣ୍ଡି – (ନିଜ ଲୋକ ଅଯୋଗ୍ୟ)

➢ ଆପଣା ସୁନା ତ ଭେଣ୍ଡି, ପର ସହିତ କଳି କରି ଲାଭ କ'ଣ ?

ଉପରିମାଲ – (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆୟରୁ ଅଧିକ / ମାଗଣା ମିଳିବା)

➢ ଉପରିମାଲ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଶର କଳଙ୍କ ।

ଉପରଠାଉରିଆ –(ଗଭୀରତାର ଅଭାବ, ସାରବତ୍ତାର ଅଭାବ)

➢ ସବୁବେଳେ ଏମିତି ଉପରଠାଉରିଆ କଥା କହ ନାହିଁ, କିଛି ଘଟଣା ଠିକ୍ ଭାବରେ ନ ବୁଝି ଉପରଠାଉରିଆ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଏ ଘର ମାଉସୀ ସେ ଘର ପିଉସୀ – (ଏପଟ ସେପଟ ଛିଦ୍ର କହି ଯେ ସବୁଠାରେ ଭଲେଇ ହୁଏ)

➢ ଚମ୍ପାନାନୀ କଥାକୁ ମୋଟେ ବିଶ୍ୱାସ କରନାହିଁ, ସେ ପରା ଏ ଘର ମାଉସୀ ସେ ଘର ପିଉସୀ ।

ଏକଘରକିଆ – (ସାମାଜିକ ବାସନ୍ଦ)

➢ ଜଣକୁ ଏକଘରକିଆ କରି ରଖିବା ମାନବିକ ଅଧିକାରର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ।

ଓଳିଆରୁ ଗଜା – (ଜନ୍ମରୁ ଚତୁର ବା ସିଆଣିଆ)

➢ ସେ ତ ଓଳିଆରୁ ଗଜା, ତାକୁ ଶିଖାଇବା କ'ଣ ?

କରଛଡ଼ା – (ଦାୟିତ୍ୱ ନ ନେବା)

➢ ସମୂହ କାର୍ଯ୍ୟରେ କରଛଡ଼ା ଦେବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

କାଠିକର ପାଠ – (କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ)

➢ ବଜାର ଦର ଯେମିତି ହେଲାଣି ଅଳ୍ପ ରୋଜଗାରରେ ଚଳିବା କାଠିକର ପାଠ ।

କୁହା ମୁଣ୍ଡା କପିଳା (ବହୁ ଅବାନ୍ତର କଥା କହିବା ।)

➢ ଆଜିକାଲି ଶସ୍ତା ରାଜନୀତି କରୁଥିବା ନେତାମାନେ ହେଉଛନ୍ତି କୁହାମୁଣ୍ଡା କପିଳା ।

କପାଳ ଲିଖନ – (ଭାଗ୍ୟଫଳ)

➢ କପାଳ ଲିଖନକୁ କିଏ ବା ବଦଳେଇ ଦେଇପାରିବ ?

କୁମ୍ଭୀର କାନ୍ଦଣା – (ଛଳନା / ଉପର ଠାଉରିଆ ସହାନୁଭୂତି)

➢ ତୁମର କୁମ୍ଭୀର କାନ୍ଦଣା ମୋ ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପକାଇବ ନାହିଁ ।

କୂପ ମଣ୍ଡୂକ – (ସଂକୁଚିତ ପରିବେଶରେ ବଢ଼ିଥିବା)

➢ ବିଜୟ ତ ଗୋଟେ କୂପମଣ୍ଡୂକ। ତାକୁ ଦେଶ ବିଦେଶ ଖବର ପଚାର ନାହିଁ।

ଖତଗଦାରେ ପଦ୍ମ – (ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରତିଭା ସ୍ଫୁରଣ)

➢ ରେଢ଼ାଖୋଲର କନ୍ଧ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମହୋଇଥିଲେ ବି କବି ଭୀମ ହୋଇଥିଲେ ଖତଗଦାରେ ପଦ୍ମ ସଦୃଶ।

ଗୋଟଏ ଚାଉଳରେ ଗଢ଼ା – (ଅତି ସୁନ୍ଦର)

➢ ପିଲାଟିର ରୂପ ବାହୁନିବାକୁ କିଛି ନାହିଁ। ସେ ପରା ଗୋଟିଏ ଚାଉଳରେ ଗଢ଼ା।

ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ – (ଅସାମାଜିକ ବ୍ୟକ୍ତି / ଗୋଷ୍ଠୀରୁ ଅଲଗା)

➢ ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ ଲୋକ ଅନେକ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼େ।

ଗୋବରଗଣେଶ – (ନିର୍ବୋଧ / ମୂର୍ଖ)

➢ ଏବେ ବି ସମାଜରେ ସାଧାରଣ ହିସାବ କିତାବ ଜାଣି ନ ଥିବା ଅନେକ ଗୋବରଗଣେଶ ଅଛନ୍ତି।

ଘର ଢିଙ୍କି କୁମ୍ଭୀର – (ନିଜ ଲୋକ ଶତ୍ରୁ)

➢ ତାଙ୍କ ଭାଇ ତାଙ୍କ ପତନର କାରଣ, ଘର ଢିଙ୍କି କୁମ୍ଭୀର ହେଲେ ସେ କାହାକୁ ଦୋଷ ଦେବେ ?

ଘରବୁଡ଼ି ପାଣି ଆଣ୍ଠୁଏ – (ଅବସ୍ଥା ଅସମ୍ଭାଳ ହେବା / ବିପଦ ଉପରେ ବିପଦ)

➢ ଦେଶର କରଜ ଏତେ ହେଲାଣି ଯେ ଘରବୁଡ଼ି ପାଣି ଆଣ୍ଠୁଏ, ତଥାପି ନେତାମାନଙ୍କର ରାଜକୀୟ ଅୟସ କମୁନି।

ଘୋଷାବଳଦ – (କିଛି ନ ବୁଝି ମୁଖସ୍ଥ କରିବା)

➢ ଘୋଷାବଳଦ ହୋଇ ଲାଭ କ'ଣ ? ପାଠ ଟିକେ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର।

ଛୁଞ୍ଚିମାଛି ପରୀକ୍ଷା / ପରଖ – (ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଦେଖିବା)

➢ ସବୁ କଥାରେ ଏମିତ ଛୁଞ୍ଚିମାଛି ପରୀକ୍ଷା କଲେ ଚଳିବନି।

ଛକାପନ୍ଝା – (ଉଭୟ ପକ୍ଷର ସତର୍କ ଭାବ)

➢ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଗତକାଲି ପୋଲିସ୍ ଓ ଚୋରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଛକାପନ୍ଝା ଚାଲିଥିଲା।

ଜପାମାଳି – (ଅତିପ୍ରିୟ)

➢ ନାତିଟି ଅଜାଆଇଙ୍କର ଜପାମାଳି ହୋଇଛି।

ଜୀବନ ମୂର୍ଚ୍ଛା – (ଆପ୍ରାଣ ଉଦ୍ୟମ)

➢ ଭାରତୀୟ ହକିଦଳ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟସ୍ତରରେ ଦେଶର ଗୌରବ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଜୀବନ ମୂର୍ଚ୍ଛା ସଂଗ୍ରାମ କରୁଛନ୍ତି।

ଜୋକ ମୁହଁରେ ଲୁଣ – (ଗର୍ବ ଭାଙ୍ଗିବା / ଅହଂକାର ଭାଙ୍ଗିବା)

➢ ଜଗା ଗାଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଡରାଉଥିଲା ହେଲେ ପୋଲିସ ଆସିଯିବାରୁ ଜୋକ ମୁହଁରେ ଲୁଣ ପରି ଚୁପ୍ ରହିଲା।

ଝାଳବୁହା ଧନ – (କଷ୍ଟ ଅର୍ଜିତ)

➢ ଝାଳବୁହା ଧନ ମଣିଷକୁ ପ୍ରକୃତ ଶାନ୍ତି ଦିଏ।

ଝିମିଟି ଖେଳରୁ ମହାଭାରତ – (ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣାରୁ ବିରାଟକାଣ୍ଡ ବା ଭୟଙ୍କର ପରିସ୍ଥିତିର ସୂତ୍ରପାତ)

➢ ପିଲାକଳିରୁ ଏ ଭୟଙ୍କର ପରିସ୍ଥିତି, ଝିମିଟି ଖେଳରୁ ମହାଭାରତ ସୃଷ୍ଟି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ।

ଡେଙ୍ଗା ମୁଣ୍ଡରେ ଠେଙ୍ଗା – (ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବିପଦର ମାତ୍ରା ଅଧିକ ଥାଏ)

➢ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯାହା ଘଟିବ ସମସ୍ତେ ତୋତେ ଦାୟୀ କରିବେ, କାରଣ ଡେଙ୍ଗା ମୁଣ୍ଡରେ ଠେଙ୍ଗା।

ଢୋଲ ଭିତରେ ମୂଷା – (ଶତ୍ରୁ ଗୁପ୍ତରେ ଘରେ ଲୁଚି ରହିବା)

➢ ତୁ କ'ଣ ଗୋପନ ରଖିଛୁ, ତୋ ପୁଅ ପରା ଢୋଲ ଭିତରେ ମୂଷା।

ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ – (ଥିଲାବାଲାକୁ ଅଧିକ ସାହଯ୍ୟ)

➢ ଏ ସମାଜରେ ସବୁବେଳେ ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ, କିନ୍ତୁ ଗରିବର ଅବସ୍ଥା ତଳକୁ ତଳକୁ ଯାଉଛି।

ଦେହଲଗା – (ଅତି ବିଶ୍ୱାସୀ)

➢ ଦୟାନିଧି ଦୀନବନ୍ଧୁ ବାବୁଙ୍କର ଦେହଲଗା ବନ୍ଧୁ।

ନଈ ନ ଦେଖୁଣୁ ଲଙ୍ଗଳା – (ବିପଦ ନ ଆସୁଣୁ ଛାନିଆ ହେବା)

➢ ନଈ ନ ଦେଖୁଣୁ ଲଙ୍ଗଳା ହେଲେ ବିପଦକୁ ସାମନା କରିବା ଦୁଃସାଧ୍ୟ ହେବ।

ନଛୋଡ଼ବନ୍ଧା – (ଏକଜିଦିଆ)

➢ ତାଙ୍କର ନଛୋଡ଼ବନ୍ଧା ମନୋଭାବ ଯୋଗୁଁ ପରିବାରଟା ଉଜୁଡ଼ିଗଲା।

ନାଟର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ - (ଅନର୍ଥର ମୂଳ)

➢ ଗାଁ ସରପଞ୍ଚ ଟାଉଟର ହରି ମିଶ୍ରେ ସବୁନାଟର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ।

ଫାଙ୍କା ଆଓ୍ୱାଜ – (ବୃଥା ଧମକ)

➢ ତୁମର ଫାଙ୍କା ଆଓ୍ୱାଜରେ ଡରିଯିବା ଲୋକ ମୁଁ ନୁହେଁ।

ଫଟା କପାଳ – (ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ)

➢ ମୋର ତ ଫଟା କପାଳ, ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପିଲା ଯୋଗ୍ୟ ହେଲେନି।

ବଣ ବିଛୁଆତି – (ଅତିଦୁଷ୍ଟ / ମୂଳରୁ ଦୁଷ୍ଟ)

➢ ସେ ପିଲାଟା ବଣବିଛୁଆତି, ତା' ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିଲେ ଭଲପିଲା ବି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ।

ବାଆକୁ ବତା – (କ୍ଷୀଣ ଆଶ୍ରୟ)

➢ ମହାବାତ୍ୟା ଅଞ୍ଚଳରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ ଲୋକମାନେ ତିଆରି କରିଥିବା ଝାଟିମାଟିର ଘରଗୁଡ଼ିକ ବାଆକୁ ବତା ପରି।

ବାପରାଣ ଢିଙ୍କି ଗିଳ୍ – (ବାଧ୍ୟ କରିବା)

➢ ମୁଁ ତ ଏ କାମ କରିପାରିବିନି ବୋଲି ବାରମ୍ବାର କହିଲି, ମୋତେ ବାପରାଣ ଢିଙ୍କି ଗିଳ୍ କଥା କହୁଛ କାହିଁକି ?

ବାହାଘର ବେଳେ ବାଇଗଣରୁଆ – (ଆଗରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ହୋଇ ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା)

➢ ପରୀକ୍ଷା ବେଳେ ବହିକିଣା, ବାହାଘରବେଳେ ବାଇଗଣ ରୁଆ ସହିତ ସମାନ।

ବାଘ ଘରେ ମିରିଗନାଟ – (ମୁରବିଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ସୃଷ୍ଟି କରିବା)

➢ ଘରେ ବାପା ନ ଥିବାରୁ ମୁନା ଘରକୁ ପକାଉଛି ଉଠାଉଛି, ଏ ତ ବାଘଘରେ ମିରିଗନାଟ ଚାଲିଛି।

ବିରାଡ଼ି ବୈଷ୍ଣବ / ବକ ଧାର୍ମିକ – (ଠକ)

➢ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ନାଆଁରେ ଅନେକ ବିରାଡ଼ିବୈଷ୍ଣବ ସାଧୁରୂପରେ ଆମ ସମାଜରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି।

ବୋଝ ଉପରେ ନଳିତା ବିଡ଼ା – (ଦୁଃଖ ଉପରେ ଦୁଃଖ)

➢ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲେ, ପରେ ପରେ ପୁଅଟି ଚାଲିଗଲା, ଏବେ ତାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ବୋଝ ଉପରେ ନଳିତା ବିଡ଼ା ଭଳି।

ରାଣ୍ଡୀପୁଅ ଅନନ୍ତା / ଲଙ୍ଗଳା କଟୁରୀ / ଚାରିଦଉଡ଼ିକଟା (ଅନାୟତ୍ତ / ଶାସନର ବାହାରେ)

➢ ତାର ଘରଦୁଆର, ଭାଇବନ୍ଧୁ, ମାୟାମମତା ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ, ସେ ରାଣ୍ଡିପୁଅ ଅନନ୍ତା ପରି ବୁଲୁଛି।

ହାତ ବାରିସି – (ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ହାସଲ ହୁଏ)

➢ ଆଜିକାଲି କଲେଜଛାତ୍ରମାନେ ରାଜନେତାଙ୍କର ହାତବାରସି ସାଜିଛନ୍ତି।

ହୁଙ୍କାପିଟା – (କିଛି ନ ବୁଝି ହଠାତ୍ କାମରେ ଲାଗିଯିବା)

➢ ତାଙ୍କର ହୁଙ୍କାପିଟା ନୀତି ତାଙ୍କ ବିଫଳତାର କାରଣ।

୩.୧.୩. କ୍ରିୟାଯୁକ୍ତ ରୂଢ଼ି :

ଅହନ୍ତା ରଖିବା / ଅକସ ରଖିବା – (ପ୍ରତିହିଂସା ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରିବା)

➢ ସାଧୁଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଅହନ୍ତା ରଖିଲେ କିଛି ଫଳହୁଏ ନାହିଁ।

ଅନ୍ଧାରକୁ ଟେକାପକାଇବା / ଅନ୍ଧାରଘରେ ବାଡ଼ିବୁଲାଇବା – (ଅନୁମାନ କରିବା)

➢ ପ୍ରକୃତ ପାଠ ନ ଜାଣି ଅନ୍ଧାରକୁ ଟେକା ପକାଇବା ଭଳି ଉତ୍ତର ଦେବାରୁ ଶିକ୍ଷକ ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ଉପରେ ରାଗିଲେ।

ଆଖି ରଖିବା – (ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିବା / ଯତ୍ନନେବା)

➢ ଜାତୀୟ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ଆମକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବାକୁ ହେବ।

ଆଖିଦେବା / ଦୃଷ୍ଟିପକାଇବା – (ବିଷ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବା / ଲୋଭ କରିବା)

➢ ପରଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଆଖିଦେବା / ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ।

ଆଖିପକାଇବା – (ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା)

➢ ଚୋର ସେ ଘରଟି ଉପରେ ଆଖି ପକାଇଲାଣି।

ଆଖି ବୁଲାଇବା – (ମୋଟାମୋଟି ଦେଖିବା)

➢ ସାହିତ୍ୟ ପରୀକ୍ଷାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ବ୍ୟାକରଣ ବହି ଉପରେ ଟିକିଏ ଆଖି ବୁଲାଇଦେବ ଉଚିତ।

ଆଖି ବୁଜିବା – (ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିବା)

➢ ବାପ ଆଖିବୁଜିବାର ମାସ ଦୁଇଟା ହୋଇନି, ପୁଅମାନେ ଭିନ୍ନେ ହୋଇଗଲେ।

ଆଖିକି ପାଇବା– (ପସନ୍ଦ କରିବା)

➢ ବାପା ଆଣିଥିବା ଜିନିଷ ଗୋପାଳର ଆଖିକି ପାଇଲାନି।

ଆଖି ପାଇବା – (କଳନା କରିବା / ଚାଲାକ୍ ହେବା)

➢ ନିର୍ମଳର ତ ଆଖି ପାଇଲାଣି, ଏକୁଟିଆ ତାକୁ କଟକ ଯିବାକୁ ମନାକରୁଛ କାହିଁକି ?

ଆଖିରେ ଧୂଳି ଦେବା – (ଠକିଦେବା)

➢ କୃତଘ୍ନ ଲୋକ କେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆଖିରେ ଧୂଳି ଦେଇଦେବ ଠିକ୍ ନାହିଁ।

ଆଡ଼ ଆଖିରେ ନ ଚାହିଁବା – (ସାମାନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେବା / ସମ୍ପର୍କ ନ ରଖିବା)

➢ ଅଧିକାଂଶ ଧନୀ ଲୋକମାନେ ଗରିବଙ୍କୁ ଆଡ଼ ଆଖିରେ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ।

ଆ ବଳଦ ମୋତେ ବିନ୍ଧ୍ – (ବିପଦକୁ ଡାକି ଆଣିବା)

➢ ଅନ୍ୟଦେଶର ଅପରାଧୀଙ୍କୁ ଆମ ଦେଶରେ ସ୍ଥାନ ଦେବା ମାନେ ଆ' ବଳଦ ମୋତେ ବିନ୍ଧ ସହିତ ସମାନ।

ଉଷୁନାଧାନ ଗଜାହେବା – (ଅସମ୍ଭବ ସମ୍ଭବ ହେବା)

➢ ତାଙ୍କ ପୁଅଟି ବ୍ୟାଧିମୁକ୍ତ ହେଲାନି ଯେ ଜାଣ ଉଷୁନା ଧାନ ଗଜା ହେଲା।

ଉପରେ ପଡ଼ି କହିବା / ଆବୁଡ଼ି ପଡ଼ିବା – (ନ ପଚାରୁଣୁ କହିବା / ଅନ୍ୟର କଥା ନ ସରୁଣୁ କହିବା)

➢ ଉପରେ ପଡ଼ି କହିବା ତାର ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସ।

କପାଳ ଖୋଲିବା – (ଭଲ ବେଳ ପଡ଼ିବା / ଉନ୍ନତି ହେବା)

➢ ରାମବାବୁଙ୍କର ପଦୋନ୍ନତି ସାଙ୍ଗକୁ, ପୁଅ ଚାକିରି ପାଇଲା, ତାଙ୍କର କପାଳ ଖୋଲିଗଲା ଜାଣ।

କପାଳ ଫାଟିବା – (ସର୍ବନାଶ ହେବା)

➢ ମହାବାତ୍ୟାପରେ ପୁଣି ମରୁଡ଼ିହେବାରୁ ଲୋକଙ୍କ କପାଳ ଫାଟିଲା।

କଳାକାଠ ପଡ଼ିଯିବା – (ମଳିନ ପଡ଼ିଯିବା)

➢ ପରୀକ୍ଷାରେ କପି କରି ଧରାପଡ଼ିଯିବାରୁ ଛାତ୍ରଟି ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦେଖି କଳାକାଠ ପଡ଼ିଗଲା।

କଟା ଘା'ରେ ଚୂନ ଦେବା – (ଯନ୍ତ୍ରଣା ଉପରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେବା)

➢ ହରିଆ ଦୋଷ ନ କରି ଜରିମାନା ଦେଲା, ପୁଣି ତାକୁ ବାସନ୍ଦ କଲେ କଟା ଘା'ରେ ଚୂନଦେବା ଭଳି ହେବ।

କଳାକନା ବୁଲାଇବା – (ସର୍ବସ୍ୱ ଲୁଟିନେବା / ସର୍ବନାଶ କରିବା)

➢ ଚୋରମାନେ ଗତ ରାତିରେ ଜମିଦାର ଘରୁ ସମସ୍ତ ଜିନିଷ ଲୁଟିନେଇ କଳାକନା ବୁଲାଇ ଦେଇଛନ୍ତି।

କାମରେ ହାତଦେବା – (କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା)

➢ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ କୌଣସି କାମରେ ହାତଦେବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ବିଷୟରେ ଟିକିନିଖି ବୁଝିଥାନ୍ତି ।

କାନରେ ହାତଦେବା – (ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବା)

➢ ତାଙ୍କ ଡାହାମିଛ କଥାଗୁଡ଼ାକ ଶୁଣି ମୁଁ କାନରେ ହାତ ଦେଲି ।

କାଠ ହୋଇଯିବା / ଜଡ଼ ପାଲଟିଯିବା – (କାତର ହେବା)

➢ ପୁତ୍ରର ମୃତ୍ୟୁ ଜନିତ ଦୁଃସମ୍ବାଦ ପାଇବାପରେ ମା' କ୍ଷଣକାଳ କାଠ ପାଲଟି ଗଲେ ।

କୁହୁଡ଼ିପହଁରିବା – (ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ / ବୃଥା ପ୍ରୟାସ କରିବା)

➢ ଆଜିକାଲିର ନେତାମାନଙ୍କ କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା କୁହୁଡ଼ି ପହଁରିବା ସହିତ ସମାନ ।

ଖାଲରେ ପକାଇବା – (ବିପଦରେ ପକାଇବା)

➢ ସେ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଯେ କୌଣସି ଲୋକକୁ ଖାଲରେ ପକାଇବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ନୁହନ୍ତି ।

ଖିଅ କାଢ଼ିବା – (କଥାକୁ ଘାଣ୍ଟି ଦୋଷ ଖୋଜିବା)

➢ ଖଳ ଲୋକମାନେ ସବୁକଥାରୁ ଖିଅ କାଢ଼ିଥାନ୍ତି ।

ଖାଇବା ପତରରେ ଧୂଳିଦେବା – (ଜୀବିକା ଛଡ଼ାଇ ନେବା)

➢ ଆକ୍ରୋଶମୂଳକ ଭାବରେ ଚାକିରିରୁ ନିଲମ୍ବନ କରିବାମାନେ ଖାଇବା ପତରରେ ଧୂଳି ଦେବା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟକିଛି ନୁହେଁ ।

ଗୁଜୁରାଣ ମେଣ୍ଟାଇବା – (କଷ୍ଟସହି (କଷ୍ଟକରି) କୌଣସିମତେ ଚଳିବା)

➢ ଗତ ମହାବାତ୍ୟାରେ ଘରଦ୍ୱାର, ଚାଷବାସ ସବୁଗଲା ପରେ ମୂଲମଜୁରି ଲାଗି ବାପା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଗୁଜୁରାଣ କେଣ୍ଟାଉଛନ୍ତି ।

ଗାଲରେ ହାତଦେବା – (ଚିନ୍ତିତ ହେବା)

➢ ପୁଅଟି ପରୀକ୍ଷାରେ ଫେଲ୍ ହେବାରୁ ବାପା ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ ବସିଛନ୍ତି ।

ଗୋଡ଼ହାତ ଧରିବା – (ବିନମ୍ର ଗୁହାରି କରିବା)

➢ ଝିଅଟିର ବାହାଘର ସୁରୁଖୁରୁରେ ତୁଲାଇ ଦେବାକୁ ଗରିବ ବାପା ସବୁ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଗୋଡ଼ହାତ ଧରିଲେଣି ।

ଗୋଡ଼ଟେକି ବସିବା – (ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିବା)

➢ ନନ୍ଦନକାନନ ବୁଲି ଯିବାପାଇଁ ପିଲାଏ ଗୋଡ଼ଟେକି ବସିଛନ୍ତି ।

ଚଳୁ କରିଦେବା – (ସବୁ ଶେଷ କରିଦେବା)

➢ ଲୋକଟିର ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ବିଚାର ନାହିଁ, ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଣ୍ଠିକୁ ଚଳୁ କରିଦେଲାଣି ।

ଚାଲିଲା ଶଗଡ଼ରେ ହାତଦେବା – (ଅତି ଦୁଷ୍ଟାମି କରିବା)

➢ ରାନୁ ଅପାର ଛୁଆ ଦି'ଟା ଚାଲିଲା ଶଗଡ଼ରେ ହାତଦେବା ପିଲା ।

ଚିତା କାଟିବା – (ଠକିବା)

➢ ଅନେକ ଭଣ୍ଡ ସାଧୁ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଧର୍ମ ନାମରେ ଲୋକଙ୍କୁ ଚିତା କାଟୁଛନ୍ତି।

ନାଁ କରିବା– (ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିବା)

➢ ଧର୍ମପଦ ଭଳି ଦେଶର ନାଁ କରିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ।

ନାଁ ରଖିବା – (ଯଶ ରଖିବା)

➢ ବିଦେଶକୁ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଗଲାବେଳେ ବାପା କହିଲେ, – "ତୁ ଆମ ବଂଶର ନାଁ ରଖିବୁ, ଏତିକି ମୋର କାମନା।"

ନାକ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା – (ବିରକ୍ତ ହେବା)

➢ ସବୁ କଥାରେ ତାଙ୍କର ନାକ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା ପ୍ରକୃତିକୁ କେହି ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ।

ନାକ ଟେକିବା – (ଘୃଣା କରିବା)

➢ ରୋଗୀସେବା କଲାବେଳେ ନାକଟେକିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ।

ନାକେଦମ୍ କରିବା – (ଅଥୟ କରିବା)

➢ ଜରୁଆ ଦେହରେ ସର୍କସ ଦେଖିବାକୁ ଯିବ ବୋଲି ପିଲାଟା କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ନାକେଦମ୍ କଲାଣି।

ପିଠିରେ ପଡ଼ିବା – (ସାହା ହେବା)

➢ ଯେତେ କହିଲେ ବି ପାଠପଢୁନୁ, ଫେଲ୍‌ହେଲେ କେହି ପିଠିରେ ପଡ଼ିବେନି।

ଫସର ଫାଟିବା – (ବ୍ୟର୍ଥ ହେବା)

➢ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ବାପା କେତେ କ'ଣ ଯୋଜନା କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ପୁଅଟି ମାଟ୍ରିକ ପରୀକ୍ଷାରେ ଫେଲ୍ ହେବାରୁ ତାଙ୍କର ସବୁ ଯୋଜନା ଫସର ଫାଟିଲା।

ଫଟେଇ ହେବା – (ଗୋଟାଏ କଥାକୁ ବାରମ୍ବାର ପଚାରିବା)

➢ ଥରେ କହିଲେ ଶୁଣିପାରିଲୁନି ଯେ ଏତେ ଥର ଫଟେଇ ହେଉଛୁ ?

ବାଟ କାଟିବା – (ନିଜ ସୁବିଧା ଦେଖିବା)

➢ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଲୋକମାନେ କାହାକଥା ବିଚାର ନ କରି ନିଜେ ନିଜର ବାଟ କାଟି ଦୂରେଇ ଯାଆନ୍ତି।

ବାଟଭାଙ୍ଗିବା – (ଉପେକ୍ଷା କରିବା)

➢ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ନ କରି ବାଟଭାଙ୍ଗି ଚାଲିଯିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ।

ବାଟମାରଣା ହେବା – (ମଝିରେ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅପହୃତ ହୋଇଯିବା)

➢ ବାତ୍ୟା ସମୟରେ ଦେଶ ବିଦେଶରୁ ଆସିଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବାଟମାରଣା ହେଲା ବୋଲି ଲୋକେ କହୁଛନ୍ତି।

ବିରାଡ଼ି ଛିଙ୍କିବା – (ଅନୁକୂଳ ବିଗିଡ଼ିଯିବା)

➢ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯାଇଥିଲ, ଅଥଚ ଫେରିଆସିଲ ଯେ, କ'ଣ ବିରାଡ଼ି ଛିଙ୍କିଲା କି ?

ବିରାଡ଼ି କପାଳକୁ ଶିକାଛିଣ୍ଡିବା – (ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସୁବିଧା ମିଳିବା)

➢ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଦେଖିଯିବାକୁ କେହି ସାଙ୍ଗ ମିଳୁ ନ ଥିଲେ, ବିରାଡ଼ି କପାଳକୁ ଶିକାଛିଣ୍ଡିଲା ପରି ସାନମାମୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ।

ଭାଲୁ ଧରାଇବା – (କୌଶଳରେ ଜଞ୍ଜାଳଗ୍ରସ୍ତ କରାଇବା)

➢ ନିଜର ସୁବିଧାପାଇଁ ଅନ୍ୟକାହାକୁ ଭାଲୁଧରାଇ ନିଜେ ଖସିଯିବା ବିବେକୀ ଲୋକର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ।

ଭୂତ ଖାଇବା – (ଅନ୍ୟ ହାତରେ ପଡ଼ିବା)

➢ ମୃତ୍ୟୁପରେ କୃପଣ ଲୋକର ସଞ୍ଚିତ ଧନ ଭୂତ ଖାଆନ୍ତି।

ମହରଗରୁ ଯାଇ କାନ୍ତାରରେ ପଡ଼ିବା – (ସାମାନ୍ୟ ବିପଦରୁ ଯାଇ ବଡ଼ ବିପଦରେ ପଡ଼ିବା)

➢ ବନ୍ୟା ଭୟରେ ନଦୀକୂଳ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ଘର କରି ରହିଲିଯେ ସେଠି ସବୁ ବର୍ଷ ମରୁଡ଼ି। ମହରଗରୁ ଯାଇ କାନ୍ତାରରେ ପଡ଼ିବା ସାର ହେଲା।

ଚିତା କାଟିବା – (ଅନ୍ୟକୁ ଠକିବା)

➢ ଭଦ୍ର ବେଶଧାରୀ ଅନେକ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କୁ ନାନା ଭାବରେ ଚିତା କାଟୁଛନ୍ତି।

ଛାତିକି ପଥର କରିବା – (ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରିବା)

➢ ବିପଦବେଳେ ଅଧୀର ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ, ଛାତିକି ପଥର କରି ବିପଦର ମୁକାବିଲା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ।

ଛାଇ ନ ମାଡ଼ିବା – (ସବୁ ସମ୍ପର୍କ ଛିନ୍ନ କରିବା)

➢ ପରିବାରରୁ ଅଲଗା ହେଲାପରେ ବଡ଼ଭାଇ ସାନଭାଇର ଛାଇମାଡୁନି।

ଛାତି ଫୁଲେଇ ଚାଲିବା –ଗର୍ବ ଦେଖାଇବା)

➢ ସ୍ୱାଧୀନତାପରେ ଭାରତବାସୀ ବିଶ୍ୱଦରବାରରେ ଛାତି ଫୁଲାଇ ଚାଲିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲେ।

ଜିରାରୁ ଶିରା କାଢ଼ିବା – (ଅଯଥା ଦୋଷ ଦେଖାଇବା)

➢ ଖଳ ଲୋକମାନେ ଜିରାରୁ ଶିରା କାଢ଼ି ନିଜର ବାହାଦୁରି ଦେଖାନ୍ତି।

ଝିଣ୍ଟିକା ମାରି ବଣି ପୋଷିବା – (ଦୁର୍ବଳକୁ ମାରି ସବଳକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା)

➢ ଝିଣ୍ଟିକା ମାରି ବଣି ପୋଷିଲେ ଆସନ୍ତା ଥରକୁ ଭୋଟ ପାଇବ ତ ?

ଠାସକୁ ମାରିବା – (ଅନୁମାନ କରି କହିବା)

➢ ତୁମର ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ, ତୁମେ ଖାଲି ଠାସକୁ ମାରୁଛ।

ତଳେ ପକାଇବା – (ଅମାନ୍ୟ କରିବା)

➢ ସଦ୍‌ଗୁରୁଙ୍କ ବଚନକୁ କୌଣସି ସତ୍ ଶିଷ୍ୟ କେବେ ତଳେ ପକାଏ ନାହିଁ।

ତିଳକୁ ତାଳ କରିବା – (ଛୋଟ କଥାକୁ ବଡ଼ କରିବା)

➢ ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକମାନେ ତିଳକୁ ତାଳ କରି କଳହ କରିଥାନ୍ତି।

ଦାଉ ସାଧିବା – (ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା)

➢ କାହା ଉପରେ ବିପଦ ପଡ଼ିଥିବା ବେଳେ ସୁଯୋଗ ନେଇ ଦାଉ ସାଧିବା ଭଲନୁହେଁ।

ମନ ଘର ଧରିବା – (ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ି ସଚେତନ ହେବା)

➢ ଘର କେମିତି ଚଳୁଛି ବୁଝି ନ ଥିଲା, ବାପା ମଲାପରେ ଏବେ ତା'ମନ ପୂରା ଘର ଧରିଗଲାଣି।

ମାଛିକି ମ' (ମର୍) ନ କହିବା – (ଖୁବ୍ ନିରୀହ)

➢ ପ୍ରକୃତ ଗଣ୍ଡଗୋଳକାରୀମାନେ ଖସିଗଲେ, ଯିଏ ମାଛିକି ମ' ନ କହିବା ଲୋକ, ତାକୁ ପୋଲିସ୍ ଗିରଫ କରିନେଲା।

ମୁହଁ ବଢ଼ାଇବା – (ସୁବିଧା ଦେବା)

➢ ବାପାମାଆ ଗେହ୍ଲା କରି ଅନେକ ସମୟରେ ପିଲାଙ୍କ ମୁହଁ ବଢ଼ାଇଦିଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପରେ ଅନୁତାପ କରନ୍ତି।

ମୁହଁ ଦେବା – (ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବା)

➢ ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କୁ ଏତେ ମୁହଁଦେବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ।

ମୁଣ୍ଡଝାଳ ତୁଣ୍ଡରେ ମାରିବା – (କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରି ପେଟ ପୋଷିବା)

➢ ଭଲଘର ଖଣ୍ଡେ କରିବ ବୋଲି ମୁଣ୍ଡଝାଳ ତୁଣ୍ଡରେ ମାରି ସେ ଯାହା କିଛି ସଞ୍ଚୟ କରିଥିଲା, ସବୁତକ ଚୋର ନେଇଗଲେ।

ମୁଣ୍ଡକୁ ତେନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା କାମୁଡ଼ିବା – (ଭୀଷଣ ଚିନ୍ତାରେ ପଡ଼ିଯିବା)

➢ ଝିଅ ବାହାଘର ନାଁ ଧରୁ ନ ଥିଲେ, ଏବେ ଝିଅର ବୟସ ଗଡ଼ିଯିବାରୁ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକୁ ତେନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା କାମୁଡ଼ିଲାଣି।

ରକ୍ତଚାଉଳ ଚୋବାଇବା – (ରାଗ ଜର୍ଜରିତ ହେବା)

➢ ବିଚାରରେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବାରୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ଖାଲି ସେ ରକ୍ତଚାଉଳ ଚୋବାଉଛି।

ସୁଅ ମୁହଁରେ ଯିବା / ପଡ଼ିବା – (ବୃଥାରେ ଧନ ଦଉଲତ ଉଜାଡ଼ି ଦେବା)

➢ ପୁଅ ଅଯୋଗ୍ୟ ହେଲେ ବାପର ସବୁଧନ ସୁଅ ମୁହଁରେ ଯାଏ।

ହାତ ଧରିବା – (ବିବାହ କରିବା / ନେହୁରା ହେବା)

➢ ଗୁଣୀ ପୁରୁଷର ହାତ ଧରିବାକୁ ସବୁଝିଅ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି।

➢ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ହାତଧରୁଛି, ମତେ ଏଇଥର କ୍ଷମା କରିଦିଅନ୍ତୁ।

ହାତ କରିବା – (କୌଶଳରେ ଆୟତ୍ତ କରିବା)

➢ ଅନ୍ୟପକ୍ଷର ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ହାତ କରି ସେ ମକଦ୍ଦମା ଜିତିଗଲେ।

ହାତରେ ନ ମାରି ଭାତରେ ମାରିବା – (କୌଶଳରେ ଜୀବିକା ବା ବୃତ୍ତିରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା)

➢ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ହାତରେ ନ ମାରି ଭାତରେ ମାରିବା ନୀତି ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କ କାରଖାନାରେ ସବୁବେଳେ ଧର୍ମଘଟ ଲାଗିରହିଛି।

୩.୧.୪. ତୁଳନାତ୍ମକ ରୂଢ଼ି :

ଏଣ୍ଡୁଅ ପରି ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିବା – ସେ କିଛି ବୁଝୁ ନ ବୁଝୁ ସବୁବେଳେ ଏଣ୍ଡୁଅ ପରି ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରୁଥାଏ।

କୁକୁର ପରି ଧାଇଁବା – ଟଙ୍କା କେଇଟା ଲୋଭରେ ସେ କୁକୁର ପରି ଧାଉଁଛି।

ଖୁଣ୍ଟଟା ପରି ଠିଆହେବା – ବସିବାକୁ କହିଲି, ନ ବସି ଖୁଣ୍ଟଟା ପରି ଠିଆହୋଇ ରହିଲୁ କାହିଁକି ?

ଗଡ଼ ପରି ପଡ଼ିବା / ଢିଙ୍କି ପରି ପଡ଼ିବା – ଲୋକଟା ଗଡ଼ ପରି ପଡ଼ିଛି, ପଦେ ବି ଜବାବ ନାହିଁ।

ଛୁଞ୍ଚ ପରି ମୁହଁ କରିବା – ସବୁବେଳେ ଛୁଞ୍ଚ ପରି ମୁହଁକଲେ କିଏ ତୋତେ ଭଲପାଇବ ?

ଜୋକ ପରି ଲାଗିବା – ଯେଉଁମାନେ କର୍ମଠ, ସେମାନେ କାମରେ ସର୍ବଦା ଜୋକ ପରି ଲାଗିଥାନ୍ତି।

ପେଡ଼ି ପରି ମୁହଁ କରିବା / ଫୁଲାଇବା – ସତକଥା କହିଦେବାରୁ ସେ ପେଡ଼ି ପରି ମୁହଁ ଫୁଲାଇ ବସିଛି।

ପବନ ପରି ଧାଇଁବା – କିଏ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଛି ଶୁଣିଲେ, ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ସେ ପବନ ପରି ଧାଇଁଯାନ୍ତି।

ପ୍ରସାଦ ପରି ପାଇଦେବା – ପଡୋଶୀ ଘରୁ ଆସିଥିବା ତରକାରୀକୁ ସେ ପ୍ରସାଦ ପରି ପାଇଦେଲା।

ବରଡ଼ା ପତ୍ର ପରି ଥରିବା – ପିଲାଟାର ମିଛକଥା ଜଣା ପଡ଼ିଯିବାରୁ ବାପାଙ୍କ ଆଗରେ ସେ ବରଡ଼ାପତ୍ର ପରି ଥରୁଛି।

ସାପ ପରି ଫଁ ଫଁ ହେବା – ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ରାଗିଯାଇ ସେ ସାପ ପରି ଫଁ ଫଁ ହୁଅନ୍ତି।

ସିଂହପରି ଯୁଝିବା – ବାଳକ ଅଭିମନ୍ୟୁ ସପ୍ତରଥୀଙ୍କ ସହିତ ସିଂହପରି ଯୁଝିଥିଲେ।

ଶୁଆ ପରି ଘୋଷିବା – ଗୀତଟି ତା ମନକୁ ଏମିତି ପାଇଛି ଯେ ଦିନରାତି ଶୁଆପରି ଘୋଷିହେଉଛି।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ରୂଢ଼ି କ'ଣ ? ସଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବୁଝାଅ।

୨. ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂଢ଼ିଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ ଲେଖ ଓ ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କର।

ଅନ୍ଧର ଲଉଡ଼ି, ଅରଣ୍ୟରୋଦନ, କାଠିକର ପାଠ, ଜପାମାଳି, ବାଆକୁ ବତା, ଆଖିପକାଇବା, କପାଳ ଫାଟିବା, କଳାକନା ବୁଲେଇବା, ନାଁ ରଖିବା, ଛାତିକିପଥର କରିବା।

୩. ବନ୍ଧନୀ ମଧ୍ୟରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ରୂଢ଼ି ବାଛି ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର।

(କ) ପିଲାଟା ଏପରି ______ ଯେ, ଯାହା କହିବ, ତାହା କରିବ।

(ଖ) ଏ କାର୍ଯ୍ୟଟି କରିବା ତୁମ ପକ୍ଷରେ ______।

(ଗ) ତାକୁ ଆଉ କିଛି କୁହନାହିଁ, ସେ ଭୟରେ ______ ପଡ଼ିଗଲାଣି।

(ଘ) ସେ ମୋ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ______।

(ଙ) ତାକୁ ଠକିବା ସହଜ ନୁହେଁ, ସେ ______ କରି ସବୁ ଦେଖିବେ।

(ଚ) ତା' ବାପା ଚିରଦିନ ପାଇଁ ______।

(ଛ) ସେ ତ ______ ସାଜି ଅନର୍ଥ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି, ତାକୁ କ'ଣ ଚିହ୍ନନାହିଁ ?

(ଜ) ସେଇଟା ଗୋଟାଏ ______ ତା ସହିତ ପିଲାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ ନାହିଁ ?

(ଝ) ______ ଧନ ମଣିଷକୁ ପ୍ରକୃତ ଶାନ୍ତି ଦିଏ।

(ଞ) ପ୍ରକୃତ କଥା ନ ଜାଣି ______ କହୁଛ କାହିଁକି ?

(ଟ) ଦୟାନିଧି, ଦୀନବନ୍ଧୁ ବାବୁଙ୍କର ______ ବନ୍ଧୁ।

(ଠ) ସବୁ କଥାରୁ ______ ତାହାର ଗୋଟାଏ ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସ।

(ଡ) ତାଙ୍କର ______ ନୀତି ତାଙ୍କ ବିଫଳତାର କାରଣ।

(ଢ) ପିଲାମାନଙ୍କୁ ______ ଉଚିତ ନୁହେଁ।

➢ (ଝାଳବୁହା ଧନ, ବଣବିଛୁଆତି, ମୁହଁଦେବା, ଦେହଲଗା, ଖିଅକାଢ଼ିବା, ଠାସୁକୁ ମାରିବା; ନାଟର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ, ଛୁଞ୍ଚିମାଛିପରୀକ୍ଷା, ଆଖିବୁଜିବା, କଳାକାଠ ପଡ଼ିବା, ନଛୋଡ଼ବନ୍ଧା, କାଠିକର ପାଠ, ଆଖିପକେଇବା, ହୁଙ୍କାପିଟା)

୪. 'କ' ସ୍ତମ୍ଭରେ କେତେକ ରୂଢ଼ି ଏବଂ 'ଖ' ସ୍ତମ୍ଭରେ ସେହି ରୂଢ଼ିର ଅର୍ଥ ଦିଆଯାଇଛି। କେଉଁ ରୂଢ଼ି କେଉଁ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ ବାଛି ଲେଖ।

'କ'	'ଖ'
ବୋଝଉପରେ ନଳିତା ବିଡ଼ା	ଖୁବ୍ କଷ୍ଟକଥା
ବାଆକୁ ବତା	ସବୁ ଲୁଟିନେବା
ଅନ୍ଧବୁଝାମଣା	ଘୋର ଶତ୍ରୁତା
ଆଖିରେ ଧୂଳିଦେବା	କ୍ଷୀଣ ଆଶ୍ରୟ
କାଠିକର ପାଠ	ଅନ୍ୟାୟ ବିଚାର
କଳାକନା ବୁଲାଇବା	ଦୁଃଖ ଉପରେ ଦୁଃଖ
ଅକଲ ଗୁଡୁମ	ଠକିବା
	ବୁଦ୍ଧିବଣା ହେବା

୩.୨. ଲୋକବାଣୀ

କ. କଖାରୁ ବଡ଼ି, ଉପରେ ପଡ଼ି ।

ଖ. କଖାରୁ ଚୋରକୁ ମୁଣ୍ଡକାଟ ।

ଗ. କଜଳପାତିଆ ଭଲ ଲୋକ / ଭଦ୍ରଲୋକ ।

ଘ. ସରଗୁଁ ପଡ଼ିଲା ଟୋକାଟେ,
ତା' ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକାଟେ ।

ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଭିତରେ କିଛି ଆଲୋଚନା ହେଉଛି । ତୃତୀୟ ଲୋକଟି ସେଠି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଛି । ସେ ମୂଳକଥା ଭାଷା ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ଜାଣେନା, ଅଥଚ ସେ ଗୋଟିଏ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇ ପକାଏ । ସେତେବେଳେ 'କ'ରେ ଥିବା ଉକ୍ତିଟି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଥାଏ ।

ସେହି ଭଳି କେହି ଜଣେ ଛୋଟ ଦୋଷଟେ କରିଛି, ତା' ପାଇଁ କିନ୍ତୁ କଠୋର ଦଣ୍ଡର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଉଛି । ସେଇଠୁ ଜନ୍ମନେଲା 'ଖ' ଚିହ୍ନିତ ଦ୍ୱିତୀୟ ବାଣୀ ।

କେଉଁଠି ଦି' ଜଣଙ୍କ ଝଗଡ଼ାରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥି କଲେ ଆଉ ଜଣେ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେ ନିରୀହ । ଅଥଚ ସେଇ ମଧ୍ୟସ୍ଥିଙ୍କର କ୍ଷତି ହେଲା । ସେଇଠୁ ଉଠିଲା 'ଗ'ର ବାଣୀ ।

ଡେଙ୍ଗା ତାଳଗଛକୁ ଆଖିପାଉନାହିଁ । ମନେହେଉଛି, ତାହା ଆକାଶକୁ ଛୁଇଁଛି । ପାଚିଲା ତାଳଟେ ଗଛରୁ ଖସିପଡୁଛି । ତା ଉପରେ ଟୋପି ଏକ ଆବରଣ । ତାକୁ ଦେଖି ଭାବପ୍ରବଣ ଲୋକଟିଏ କହିପକାଇଲା 'ଆରେ, ଟୋକାଟେ ଠେକାଟେ ପିନ୍ଧି ଆକାଶରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲାକି ।' ଏଇଠୁ ହୁଏତ 'ଘ' ଲୋକବାଣୀଟି ଚଳି ଆସିଲା । ଏଭଳି କଥା କିଏ ପ୍ରଥମେ କହିଲା ଆମେ ଜାଣୁନା, ମାତ୍ର ଏଗୁଡ଼ିକ ଆମ ଭାଷା ଓ ଚଳଣିର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ ।

ଲୋକମୁଖରେ ଯୁଗ ଯୁଗଧରି ଚଳିଆସୁଥିବା ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଉଥିବା ବିଶେଷ ଉକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ 'ଲୋକବାଣୀ' ବା 'ଲୋକୋକ୍ତି' । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାରେ ଲୋକବାଣୀ ଅଛି । ଆମ ଭାଷାରେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରବାଦ ଓ ପ୍ରବଚନ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ, ଯଥା–

ଇଂରାଜୀରେ – 'Might is right'

ଓଡ଼ିଆରେ – 'ଜୋର ଯା'ର ମୁଲକ ତା'ର ।

ହିନ୍ଦୀରେ – 'ନାଚ୍ ନ ଜାନେ ଆଙ୍ଗନ୍ ଟେଢ଼ା'

ଓଡ଼ିଆରେ – 'ଚାଲି ନ ଜାଣି ବାଟର ଦୋଷ'

ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଲୋକବାଣୀ ରହିଛି । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କେତୋଟି ଲୋକବାଣୀ ତାହାର ଅର୍ଥସହ ଏଠାରେ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା ।

➢ **ଅକାଳେ ନିୟମ ନାସ୍ତି–** ଅସୁବିଧା ସମୟରେ ନିୟମମାନି ଚଳିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନ ପାରେ ।

➢ **ଅତିଭକ୍ତି ଚୋରର ଲକ୍ଷଣ–** କାର୍ଯ୍ୟହାସଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖି ଉପରକୁ ବିନମ୍ରଭାବ ଦେଖାଇବା ।

- **ଅଣ୍ଟିଛୁରୀ ତଣ୍ଟିକାଟେ–** ଆତ୍ମୀୟଲୋକ ଶତ୍ରୁତା ଆଚରଣ କରିବା।
- **ଅଠାକାଠିରେ ପଡ଼ିବା–** ଅସୁବିଧା ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା।
- **ଅନ୍ଧ ଦେଶକୁ ଗଲି ଦର୍ପଣ ବିକି–** ମୂର୍ଖଙ୍କ ଆଗରେ ତତ୍ତ୍ୱକଥା କହିବା।
- **ଅଳସୁଆର ବାରବାଟୀ ଚାଷ–** ନିକମା ବା ଅଳସୁଆ ଲୋକର ବୃଥା ଆସ୍ଫାଳନ।
- **ଅଧର୍ମ ବିତ୍ତ ବଢ଼େ ବହୁତ ଗଲାବେଳେ ଯାଏ ମୂଳ ସହିତ–** ପାପ ଅର୍ଜିତ ଧନ ସମୂଳ ନଷ୍ଟ ହୁଏ।
- **ଅଦାବେପାରୀର ଜାହାଜ ମୂଲ–** ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚା।
- **ଅତିପରିଚୟେ ଗୌରବ ନଷ୍ଟ–** ଅଧିକ ସମ୍ପର୍କ ବା ମିଳାମିଶାରେ ସମ୍ମାନ ହ୍ରାସ ପାଏ।
- **ଅନ୍ଧ ଥରେ ବାଡ଼ିହଜାଏ–** ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ସତର୍କହେବା ବା ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବା।
- **ଅମୃତ ହାଣ୍ଡିରେ ବିଷ କଣିକାଏ–** ସାମାନ୍ୟ ଖରାପ ଅନେକ ଭଲକୁ ନଷ୍ଟକରେ।
- **ଆଲୋସଖି, ଆପଣା ମହତ ଆପେ ରଖି–** ନିଜ ସମ୍ମାନ ନିଜ ହାତରେ।
- **ଆଗତ ଚଢ଼େଇକି ବେସରବଟା–** ହାତକୁ ଜିନିଷ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଉପଯୋଗ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି।
- **ଆଲ୍ଲା ଦିଅନ୍ତି ତ ଛପରଫାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି–** ଈଶ୍ୱର ଦୟାକଲେ ଆଶାତୀତ ଫଳମିଳେ।
- **ଆକାଶ କଇଁଆ ଚିଲିକାମାଛ–** ଅସମ୍ଭବ କଥା କଳ୍ପନା କରିବା।
- **ଆପଣା ଶିଙ୍ଗରେ ଭୂଇଁ ତାଡ଼ିବା–** ନିଜେ ସମର୍ଥ ହେବା।
- **ଆଖୁ କିଆରିରେ ପଶିବା–** କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ନ ପାରିବା।
- **ଉଡ଼ିଗଲା ଚଢ଼େଇର ପରଗଣିବା–** ଅତିବୁଦ୍ଧିଆ।
- **ଉପର ଚିକ୍କଣ ଭିତର ଫମ୍ପା–** ବାହାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଥାଇ ଭିତରେ ଶୂନ୍ୟତା।
- **ଋଷି ଜଟା ଛିଣ୍ଡାଇବା–** ଧୈର୍ଯ୍ୟବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରିବା।
- **ଏକା ମାଘକେ ଶୀତ ଯାଏନାହିଁ–** ଦୁର୍ଯୋଗ କେବଳ ଥରେ ଆସେ ନାହିଁ।
- **ଏ ମନ ଖୋଜୁଯାଏ ଯାହା କାଳେ ପ୍ରାପତ ହୁଏ ତାହା–** ସମୟ ଅନୁଯାୟୀ ମନ ଅନୁସାରେ ଫଳ ମିଳିବା।
- **ଓଟ ମୁହଁରେ ଜିରା–** ଅଧିକ ଆଶା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଳ୍ପ ମିଳିବା।
- **ଓଷଦ ରାଗରେ ତାଟିଆ କାମୁଡ଼ିବା–** ପ୍ରକୃତ ଲୋକ ବିରୋଧରେ କିଛି କରି ନ ପାରି ଅନ୍ୟ ଉପରେ ରାଗିବା।
- **କଷ୍ଟକଲେ କୃଷ୍ଣ ମିଳେ–** ସବୁ ସିଦ୍ଧିର ମୂଳହିଁ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ। ସାଧନା ହିଁ ସିଦ୍ଧିର ଜନକ।
- **କବିତୁଣ୍ଡ, ମେଣ୍ଢାମୁଣ୍ଡ–** ଦୃଢ଼ବଚନ ବା ଆର୍ଷବଚନ।
- **କଂସାରି ଘର ପାରାକୁ କୁଲା ଢାଉଁ ଢାଉଁ–** ପ୍ରତିକୂଳତାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାମାନ୍ୟ ଭୟ ଦେଖାଇବା।
- **କଙ୍କଡ଼ାକୁ ଗୋଳିପାଣି ସୁହାଏ–** ଅସାଧୁଲୋକପାଇଁ ଗୋଳିମାଳିଆ ପରିସ୍ଥିତି ସହାୟକ ହୁଏ।
- **କାହାର ପୁଷମାସ, କାହାର ସର୍ବନାଶ–** ଜଣକର ଲାଭ ବେଳେ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କର କ୍ଷତି।
- **କୂପ ମଣ୍ଡୂକ–** ସଙ୍କୁଚିତ ପରିବେଶରେ ବଢ଼ିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି।

- **କେଉଁ ଗାଈର ଗୋବର–** ଅତିସାମାନ୍ୟ / ତୁଚ୍ଛ।
- **କୋପେ ବର ନ ହେଲେ ତପେ ବର–** ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ କାର୍ଯ୍ୟହାସଲ କରିବା।
- **କୌରବଙ୍କର ଖାଇ, ପାଣ୍ଡବଙ୍କର ଗାଇ–** ଜଣଙ୍କଠାରୁ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇବା ଓ କୃତଘ୍ନଭାବେ ଅନ୍ୟର କାମ କରିବା।
- **ଖଜୁରି ଗଛର କି ଗୁଣ ଗାଇବି–** କୌଣସି ଖରାପଲୋକର ପ୍ରତିଟି କର୍ମ ମୂଳରୁ ଖରାପ ?
- **ଖଣ୍ଡାଧାରରେ ଚାଲିବା–** ଖୁବ୍ ସତର୍କତାର ସହିତ ନିୟମ ମାନି କାମ କରିବା।
- **ଖୋଳ ପର୍ବତ ମାର ମୂଷା–** ସାମାନ୍ୟ କାମ ପାଇଁ ବହୁଶ୍ରମ ଓ ଚେଷ୍ଟା।
- **ଗାଁ କନିଆଁ ସିଙ୍ଘାଣିନାକୀ–** ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ସମ୍ମାନ ନ ପାଇବା।
- **ଗୁଣଚିହ୍ନେ ଗୁଣିଆ, ସୁନାଚିହ୍ନେ ବଣିଆ–** ଗୁଣୀ ଗୁଣର ଆଦର କରେ।
- **ଘରଦିଅଁ ନ ପୂଜି ପରଦିଅଁ ପୂଜିବା–** ନିଜ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଅବହେଳା କରି ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା।
- **ଘୁଷୁରିକି ପାଚିଲା କଦଳୀ–** ଇତର ବା ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଉନ୍ନତ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା।
- **ଘୋଡ଼ା ଛ'ଟଙ୍କାକୁ ଦାନା ନ'ଟଙ୍କା–** କୌଣସି ଜିନିଷର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ଖର୍ଚ୍ଚ ଜିନିଷର ମୂଲ୍ୟଠାରୁ ଅଧିକ ହେବା।
- **ଚାଷ ତରତର ବଣିଜ ମଠ–** ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ସଂପାଦନା କରିବା।
- **ଚୋର ମନ ଚୋର ଗଣ୍ଠିଲିରେ–** ଚୋର ସର୍ବଦା ଚୋରି କରିଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ଧରାପଡ଼ିଯିବା ଭୟରେ ଶଙ୍କିତ ଥାଏ।
- **ଛୋଟ ସାପର ବିଷ ଟାଣ–** ଛୋଟ ବୋଲି ହେୟ ମନେ ନ କରିବା।

  ଛୋଟ ସାପର ବଡ଼ ବିଷ– କ୍ଷୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଭୟଙ୍କରତା।
- **ଜାନ୍ ଯାଉ ମାନ୍ ଥାଉ–** ସମ୍ମାନ ବା ଇଜ୍ଜତ ଜୀବନଠାରୁ ଅଧିକ।
- **ଜୋର ଯା'ର ମୁଲକ ତାର–** ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହିଁ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ବିସ୍ତାର କରେ।
- **ଟେକା ହାତରୁ ଖସିଲେ ଅଣବାହୁଡ଼ା–** ଥରେ ଭୁଲ ହେଲେ ତାକୁ ସୁଧାରି ହୁଏ ନାହିଁ।
- **ଡେଙ୍ଗା ମୁଣ୍ଡରେ ଠେଙ୍ଗା–** ଆଗୁଆ ଲୋକ ଉପରେ ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ବିପଦ ଥାଏ।
- **ଢିଙ୍କିଶାଳ କଥା ନ ଜାଣି ଢେଙ୍କାନାଳ କଥା କହିବା –** ଘରକଥା ନ ଜାଣି ଦୂରଦେଶର କଥା କହିବା।
- **ଢୋକେ ପି' ଦଣ୍ଡେ ଜି–** କଷ୍ଟେମଷ୍ଟେ ବଞ୍ଚିରହିବା।
- **ତିନି ତୁଣ୍ଡରେ ଛେଳି କୁକୁର–** ମିଛକଥା ଅନେକଙ୍କଦ୍ୱାରା ବାରମ୍ବାର ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ ସତ୍ୟ ପରି ପ୍ରତୀତ ହୁଏ।
- **ତୁଣ୍ଡବାଇଦ ସହସ୍ର କୋଶ–** ଲୋକ ମୁଖରେ କଥା ବହୁଦୂର ପ୍ରସରି ଯାଏ।
- **ତୁ ଯେତେ ମାଠିବୁ ମାଠ, ମୁଁ ସେଇ ଦରପୋଡ଼ା କାଠ–** ସ୍ୱଭାବ ସହଜରେ ବଦଳେ ନାହିଁ।
- **ତୁଳସୀ ଦୁଇ ପତ୍ରରୁ ବାସେ, ବିଛୁଆତି ଦୁଇ ପତ୍ରରୁ କୁଣ୍ଡାଇ ହୁଏ–** ପ୍ରକୃତ ଗୁଣ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରୁ ହିଁ ଜଣା ପଡ଼ିଥାଏ।
- **ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ–** ଦରିଦ୍ରକୁ ସାହାଯ୍ୟ ନକରି ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା।
- **ଦଇବ ଦଉଡ଼ି ମଣିଷ ଗାଈ, ଯେଣିକି ଟାଣଇ ତେଣିକି ଯାଇ–** ବିଧି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ମଣିଷ ପରିଚାଳିତ।

- **ଦେଶକେ ଫାଙ୍କ୍ ନଈକେ ବାଙ୍କ୍**– ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଭିନ୍ନ ଚଳଣି ବା ପ୍ରଥା।
- **ଧରାକୁ ସରା ମଣିବା–** ଅତି ଗର୍ବଭାବ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା।
- **ଧାନ ପେଟରୁ ବାଲୁଙ୍ଗା ଜାତ–** ଗୁଣବତୀ ମାଆ ଠାରୁ କୁପୁତ୍ର ଜନ୍ମ।
- **ଧୀରପାଣି ପଥରକାଟେ–** ଧୀର ସ୍ଥିର ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ସଫଳତା ମିଳେ।
- **ଧୀର କଥାରେ ବଇରି ବଶ–** ନମ୍ର ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ ବା ନିଜର କରିହୁଏ।
- **ନଈ ସୁଅକୁ (ବଢ଼ିକୁ) ବାଲିବନ୍ଧ–** ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ / ବୃଥା ଚେଷ୍ଟା।

ନ ଦେଖିଲା ଓଉ ଛ' ଫଡ଼ା– ଅସମ୍ଭବ କଥା କହିବା।

ନଈରେ ଘର କରି କୁମ୍ଭୀର ସଙ୍ଗରେ କଳି – ଅଧୀନ ହୋଇ ମୁନିବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଳି।

- **ନାହିଁ ମାମୁଠାରୁ କଣା ମାମୁ ଭଲ–** କିଛି ନ ଥିବା ଅପେକ୍ଷା ସାମାନ୍ୟ ଥିବା ଭଲ।
- **ପେଟ ପୋଷ, ନାହିଁ ଦୋଷ–** ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ କୌଣସି ବୃତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ।
- **ପାପଧନ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତରେ ଯାଏ–** ଅନ୍ୟାୟ ଉପାୟରେ ଅର୍ଜିତଧନ ଅଯଥାରେ ନଷ୍ଟ ହୁଏ।
- **ପୋଥିଗତ ବିଦ୍ୟା ପରହସ୍ତ ଧନ–** ନିଜେ ନ ଜାଣିଥିବା ବିଦ୍ୟା ବା ନିଜ ପାଖରେ ନ ଥାଇ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଥିବା ଧନ ଆବଶ୍ୟକ ବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅସି ନ ଥାଏ।
- **ଫୁଲ ଯୋଗୁଁ ଗଭା, ପଣ୍ଡିତ ଯୋଗୁଁ ସଭା–** ଉଭୟ ଶୋଭା ବର୍ଦ୍ଧକ।
- **ବସିବା ଠାରୁ କାଶିବା ଭଲ–** ସବୁବେଳେ କିଛି ନା କିଛି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିରହିବା ଉଚିତ।
- **ବସି ଖାଇଲେ ନଈବାଲି ସରେ–** ଆଳସ୍ୟ ସର୍ବନାଶ କରେ।
- **ବତେଇଦେଲା ବୁଦ୍ଧି, ମାଗି ଆଣିଲା ତିଅଣ–** ଉଭୟ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ
- **ବକର ବେକ ବଢ଼ିଲେ ମୀନର ବିପତ୍ତି–** ଶତ୍ରୁର ସୁବିଧା ବିପଦର କାରଣ।
- **ବ୍ରହ୍ମା ବିଳିବିଳେଇଲେ ବେଦ–** ପଣ୍ଡିତ ଲୋକର ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଧରିନେବା।
- **ବାହାସରିଲେ ବେଦୀମୁହଁ ପୋଡ଼ା–** ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ ପରେ ଆଗ୍ରହ କମିଯିବା।
- **ମାନିଲେ ଠାକୁର, ନ ମାନିଲେ ପଥର–** ନିଜର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଅନୁସାରେ ମାନ୍ୟତା ଦେବା ଅଥବା ନ ଦେବା।
- **ଯତ୍ନ କଲେ ରତ୍ନ ମିଳେ–** ଅଧ୍ୟବସାୟ ସଫଳତାର ଚାବିକାଠି।
- **ଯେମିତି ଠାକୁର ସେମିତି ପୂଜା, ବାଲି ଗରଡ଼ାକୁ ଚାଉଳ ଭଜା–** ଗୁଣ ଘେନି ଆଦର।
- **ଯେସାକୁ ତେସା–** ଯେ ଯେପରି ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇବ ତା ପାଇଁ ଅନୁରୂପ ବ୍ୟବହାର।
- **ଯେ ଦେଶେ ଯାଇ ସେ ଫଳ ଖାଇ–** ସବୁସ୍ଥାନରେ ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ଖାପ ଖୁଆଇ ଚଳିବା।
- **ଲୁଚିଛି ନା ଗୋଡ଼ ଦିଶୁଛି–** ଯେତେ ଘୋଡ଼ାଇଲେ ବି ଦୋଷ ଧରାପଡ଼େ।
- **ଶୋଇଲା ପୁଅର ଭାଗନାହିଁ–** କର୍ମକୁଣ୍ଠ ଲୋକ ଜୀବନରେ ହାରିଯାଏ।
- **ସଭାରେ ହାଣ୍ଡି ଭାଙ୍ଗିବା–** ଗୁପ୍ତକଥା ପ୍ରଘଟ କରିବା।

- **ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନିଶୁଣି ନାହିଁ କି ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ନାହିଁ–** ଧନୀ ଓ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଅନେକ କଥା କହିହୁଏ ନାହିଁ।
- **ସିଧା ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଘିଅ ବାହାରେ ନାହିଁ–** ସବୁକାମ ସହଜରେ ହୁଏ ନାହିଁ।
- **ହାତେ ମାପି ଚାଖଣ୍ଡେ ଚାଲ–** ସାବଧାନ ହୋଇ କାମ କରିବା।
- **ହଲିଲା ପାଣିରେ ଗୋଡ଼ ନ ଦେବା–** ଗଣ୍ଡଗୋଳରେ ନ ପଶିବା।
- **ହାତ ଅଳସେ ନିଶ ବଙ୍କା–** ଅଳସୁଆ ଦୁଃଖ ପାଏ।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ଲୋକବାଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ଲେଖ।

(କ) ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିପାଇଁ ଉନ୍ନତ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା।
(ଖ) ଅତି ସାମାନ୍ୟ ମଣିଷ।
(ଗ) ଅନ୍ୟର ସାହଯ୍ୟରେ ବଡ଼ପଣିଆ ଦେଖାଇବା।
(ଘ) ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଭିନ୍ନ ଚଳଣି।
(ଙ) ପାପାର୍ଜିତ ଧନ ସମୂଳେ ନଷ୍ଟ ହୁଏ।
(ଚ) ବାହାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ନ ଥିବା।
(ଛ) ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଶିକ୍ଷାଲାଭ।
(ଜ) ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ କାର୍ଯ୍ୟହାସଲ କରିବା।
(ଝ) ପ୍ରକୃତି ବଦଳେ ନାହିଁ।
(ଞ) ବିଧି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ମଣିଷ ପରିଚାଳିତ।

୨ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ଲୋକବାଣୀ ଗୁଡ଼ିକର ଭାବ ସଂପ୍ରସାରଣ କର।

(କ) ଅତି ପରିଚୟେ ଗୌରବନଷ୍ଟ।
(ଖ) ଅଳ୍ପବିଦ୍ୟା ଭୟଙ୍କରୀ।
(ଗ) ଅମୃତ ହାଣ୍ଡିରେ ବିଷକଣିକାଏ।
(ଘ) ଆଲୋସଖି, ଆପଣା ମହତ ଆପେରଖି।
(ଙ) ଏକାମାଘକେ ଶୀତ ଯାଏନି।
(ଚ) କାହାର ପୁଷମାସ କାହାର ସର୍ବନାଶ।
(ଛ) ଛୋଟ ସାପର ବିଷଟାଣ।
(ଜ) ଜୋର ଯା'ର ମୂଲକ ତା'ର।
(ଝ) ଯତ୍ନ କଲେ ରତ୍ନ ମିଳେ।
(ଞ) ହାତ ଅଳସେ ନିଶ ବଙ୍କା।